

στήλης, διότι έχει σκοπόν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀνασκαφὰς, δυνατὸν νὰ εὑρῇ καὶ ἀγάλματα καὶ ἐπιτηρούμενος δὲν θὰ δυνηθῇ ἕως νὰ τὰ στείλῃ εἰς Βυρώπην νὰ τὰ πωλήσῃ ἀντὶ χιλιάδων λιρῶν, ὡς φρονεῖ. Ἐπὶ τέλους ἠννοεῖ νὰ μὴ με ἀφήσῃ ν' ἀντιγράψω τὴν ἐπιγραφὴν προβάλλων ἐπιχειρήματα ἀνὰ πρῶτότυπον :

— Ἄμυ, ἂν τὴν μάθη ὅλος ὁ κόσμος τὴν ἐπιγραφὴν, τί ἀξία θάχῃ ἢ πλάκα ;

Δὲν δύναμαι νὰ ἐξασκήσω ἀστυνομικὰ καθήκοντα — ἄλλοι οἱ ἀρμόδιοι λυποῦμαι μόνον διότι δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιγράψω τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν τοῦ ἱεροῦ, ἐξ οὗ θὰ ἐμανθάνομεν ἕως πλεῖστα ἀρχαῖα ὀνόματα χωρίων τῆς Βυβοίας παραφθαρῆτα τὴν σήμερον. Καὶ ἵνα μὴ τῆς στήλης πωλουμένης εἰς Βυρώπην — ὅπερ οὐδὲ ὅπως παράδοξον — μεγαλόσχημός τις σοφὸς ἀντιποιηθῇ τὴν ὅλην ἀνακάλυψιν, σημειῶ αὐτολεξεῖ τὸ κύριον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἀντέγραψα ἀπέσχον δὲ νὰ δημοσιεύσω, ἵνα περιλάβω καὶ τὰ 35 ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ ΙΕΡΟΘΥΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ ΟΙΔΕ
ΕΠΗΓΓΕΙΛΑΝΤΟ ΚΑΙ ΕΙΣΗΝΕΓΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΠΡΟΣΗΩΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΝ ΤΟΥ ΑΓΑΘΑΜΑΤΟΣ

* *

Θέλω ν' ἀπολαύσω ὅλην τὴν καλλονὴν τῆς τελευταίας ταύτης πρωίας, θέλω οἱ ὀφθαλμοί μου νὰ πληρωθῶσιν ἐκ τοῦ πρασίνου χρώματος τῶν δασῶν, θέλω νὰ πῖω τὸ τελευταῖον ὕδωρ ἀπὸ τῆς κισσοστεφοῦς κρήνης, θέλω νὰ χαιρετίσω ἀνὰ ἕνα τοὺς χαμηλοὺς ἐκεῖνους οἰκίσκους, οἵτινες ὑπῆρξαν δι' ἐμὲ τόσαι φωλαὶ ἡσυχίας καὶ χαρᾶς. Καὶ θέλω νὰ εὐχθῶ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς μου ἀγοῦτας εὐτυχίαν καὶ προκοπὴν, νὰ εἶπω πρὸς αὐτοὺς ὅλην τὴν χαρὰν, ἣν αἰσθάνομαι σφίγγων ἤδη τὴν χεῖρα, οὐχὶ δουλοπαροίκων, ἀλλ' ἀνδρῶν ἐλευθέρων, κυρίων πλέον τῆς ὥραιας ταύτης γωνίας, ἣν πανηγυρικῶς ἠγόρασαν παρὰ τῶν ἰδιοκτητῶν.

Ἄλλ' ὁ ἵππος μου κρατεῖ ἀνυπομόνως τὰ πέταλά του ἢ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἔφθασε καὶ ἀκρῶν ἤδη τείνω τὴν χεῖρα πρὸς ἐκείνους, οἵτινες σπεύδουσιν ἔφιππον νὰ μ' ἀποχαιρετίσωσιν. Καὶ ἐνῶ διέρχομαι βραδύνων τοῦ ἵππου τὸ βῆμα διὰ τῶν ἐρήμων ἀλωνίων, μέσῳ τῶν θάμνων λευκὴ ἀπλοῦται πρὸς ἐμὲ χεῖρ κρατοῦσά τι ἐντὸς φύλλου πλατάνου δεδιπλωμένον καὶ φωνὴ ἑλαφρὰ ὡς αὖρα ἢ ὡς στεναγμὸς ψιθυρίζει ὅπισθεν τῶν κλάδων :

— Νὰ μὴ με ξεχάσῃς . . .

Ἐντὸς τοῦ φύλλου ἦτο μικρὰ κεντημένη λωρίς. Ὡς ξανθὴ κόρη τῶν ἀγρῶν, δὲν θὰ σε λησμονήσω ὅπως σὺ δὲν ἐλησμονήσας τὴν ὑπόσχασίν σου !

Καθ' ὅλην τὴν ὁδοιπορίαν βαρεῖα λύπη πιεῖζει

τὴν ψυχὴν μου καὶ μόνον μίαν ἰδέαν μετριάξει τὸν πόνον μου, ὅτι ἂν φεύγω ἀπὸ τῆς τόσῳ φαιδρᾶς καὶ τόσον ἡσύχου ἐρημίας μου ἔρχομαι κἂν ἐκεῖ ὅπου μὲ ἀναμένει πᾶσα στοργή, πᾶσα φιλία, πᾶσα ἀγάπη — ἔρχομαι πρὸς σᾶς, ὦ φίλταται, ὦ ὠραῖαί μου Ἀθῆναι !

23 Σεπτεμβρίου 1882.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Τὸ ζήτημα τῆς γυμναστικῆς ἤρξαστο ἐπ' ἐσχάτων ἀνακινούμενον ὀλίγον καὶ παρ' ἡμῖν, χάρις δ' εἰς τὸ προοδευτικὸν πνεῦμα τῶν διεπόντων τὰ τῆς παιδείας καὶ εἰς τὴν ὁμόφωνον τοῦ τύπου προτροπὴν ἐγένοντο καὶ εἰς τὴν βῆματα πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ διάδοσιν ἐν τῷ Κράτει. Βεβαίως τὰ γενόμενα δὲν ἀνταποκρίνονται ἔτι εἰς τὴν ὑψίστην σπουδαιότητα, ἣν τὸ μᾶθημα τοῦτο κέκτηται διὰ τὴν καθόλου ἐθνικὴν ἀγωγὴν, ἀλλ' ὅπως ὁποῦντε ἀρχὴ τις ἐγένετο νῦν, δυνάμεθα δὲ νὰ προσδοκῶμεν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θέλουσι γίνεσθαι καὶ γενναῖότεραι ἐνέργειαι πρὸς ἐγκλιμάτισιν καθ' ὅλον τὸ Κράτος τοῦ θεσμοῦ τούτου, οὗτινος τὸ ἐξῆχος λυσιτελεῖ κατανοοῦντες οἱ μὲν ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἄκραν τελειότητα, ἀπαραίτητον καὶ κράτιστον θεωροῦντες μέρος πάσης τελείας καὶ ἐλευθερίου ἀγωγῆς τῆν σωματικὴν ἄσκησιν, καὶ πλεῖστον τῆς δόξης αὐτῶν εἰς αὐτὴν ὀφείλοντες, τὰ δὲ νεώτερα τῆς Εὐρώπης ἔθνη ἐξ ἐκείνων παραλαβόντες μετὰ ἐνθέρμου ζήλου καλλιεργοῦσι καὶ περιέπουσιν ἀνυπολόγητον ἐξ αὐτοῦ καρπούμενοι ὠφέλειαν. Θέλοντες νὰ συντελέσωμεν τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν περὶ γυμναστικῆς σωτηρίων ἰδεῶν, δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἀξιόλογον πραγματείαν, ἣν χάριν τῆς Ἑστίας ἐφιλοπόνησεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὁ παρ' ἡμῖν ἱκανώτατος καθηγητῆς τῆς ὀπλομαχικῆς καὶ σωμαστικής κ. Ν. Πύργος.

Σ. τ. Δ.

Ἡ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

[Κατὰ τὸν Junod et Senglet].

Ἐκ τ. Ν. ΠΥΡΓΟΥ.

Ἡ Ἀρχαιότης.

Μεταξὺ τῶν θεσμῶν, οὓς οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ καὶ κυρίως οἱ Ἑλληνες μᾶς ἐκκληροδότησαν, ἡ γυμναστικὴ εἶνε ἀναντιρρήτως ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐτιμῶντο περισσότερον, καὶ πλεῖστον ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν πολεμικῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐκαστος παρὰ τῆς ἱστορίας γνωρίζει ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο ὁ νικῆσας τὴν φοβερὰν δύναμιν τῆς Ἀσίας, καὶ ὅτι τὸ μυστήριον ταύτης τῆς νίκης ἐναπέκειτο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν δύναμιν τῶν στρατῶν του, οἵτινες, συγκαίμενοι ἐξ ἀνδρῶν γεγυμνασμένων εἰς ὅλας τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος, παρεῖχον ταῦτοχρόνως μαχητὰς διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν θρίαμβον. Ἡ ἀνατροφὴ ἦν ἐδιδόν ἐῖς τὰ παιδιὰ καὶ εἰς τοὺς νέους ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ τοῖς ἐμπνέη πρὸ παντὸς ἄλλου τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος. Σῶμα ὑγιές, ψυχὴ ἐλευθέρη καὶ ἰσχυρὰ, ἦσαν τότε ἡ βᾶσις τῆς εὐτυχίας. Ὁ πολιτισμὸς οὗτος τόσον ἰσχυρῶς ὀργανισμῆνος ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων, ἐφαίνετο ὅτι θὰ διήρκει πάντοτε,

καὶ ὅτι θὰ ἔδιδε ἀκόμη τὴν σήμερον νόμους εἰς τὸν κόσμον· ἀλλ' οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι παρήκμασαν, καὶ παρήκμασαν τότε, ὅτε ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται ὅτι τὰ ὄπλα των καὶ αἱ περιεσφαλαῖαι των ἦσαν βαρέα, ὅταν ἐξηγητημένοι ἀπὸ τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν ἀνάπαυσιν δὲν εἶχον πλέον οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν θέλησιν νὰ ἐπανελλῶσιν εἰς τοὺς παρέχοντας αὐτοῖς υγείαν καὶ ἰσχὴν ἀγῶνάς των. Ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς ἐτάχυνε τὸν θάνατον τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τῶν λαῶν οἵτινες ἄλλοτε ἐνέπνεον τρόμον εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἔμεινε πλέον εἰμῆ ἢ σκιά των.

Ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τῆς γυμναστικῆς βλέπομεν ὅτι εἰσῆχθη κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς Ἑλληνας μετὰ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, καὶ ὅτι ἡ δημοσία τελετὴ τῶν ἀγῶνων ἐγένετο τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἥλιδα, περίπου κατὰ τὸ 1400 π.χ. ὅθεν μετεδόθη μετὰ ταῦτα εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος καθὼς καὶ εἰς τὰ γειτονικά ἔθνη, καὶ ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Ἡρακλῆς ὑπῆρξεν ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν συνεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἥλιδος καὶ συνέστησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐγίνοντο εἴτε εἰς ἵπποδρόμιον εἴτε εἰς στάδιον, ἢ εἰς ἄλλα μέρη προσδιωρισμένα καὶ σύμφωνα διὰ τοῦτο. Τὰ εἶδη ταῦτα τῶν θεαμάτων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ ἀφαιροῦντο εἰς τινα θεοτήτα, καὶ δὲν ἤρχιζον αὐτὰ ἂν πρότερον δὲν προσέφερον θυσίας.

Ἐν Ἑλλάδι, ὡς γνωστὸν, οἱ κυριώτεροι τῶν ἀγῶνων ἦσαν τέσσαρες, οἱ Ὀλυμπιακοὶ, οἱ Πυθικοὶ, οἱ Ἰσθμικοὶ καὶ οἱ Νέμεοι, ἀλλὰ σχεδὸν παρῆρχον τὰ αὐτὰ θεήματα καὶ τὰ αὐτὰ γυμνάσματα. Διὰ τοῦτο θέλομεν περιορισθῆ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν τελουμένων εἰς μόνον τοὺς ἐπισημοτέρους αὐτῶν, τοὺς Ὀλυμπιακοὺς.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἦσαν οἱ ἀρχαιότεροι, οἱ ἐπισημότεροι καὶ οἱ ἐπιφανεστέροι ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι αὐτῆς διέκοψαν εἰς διάστημα τριῶν αἰῶνων τὰς συγκλήσεις τῶν ἀθλητῶν διὰ τὰ εὐγενῆ ταῦτα γυμνάσματα, καὶ δὲν ἐπανελήφθησαν εἰμῆ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰφίτου βασιλέως τῆς Ἥλιδος, ὅστις τοὺς ἀνεσύστησε διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἤρχιζον τὸ θέρος (τὴν 22 Ἰουνίου) καὶ διήρουν πέντε ἡμέρας. Τὰ συνηθέστερα γυμνάσματα εἰς ἀ συνηγνίζοντο ἦσαν :

Ὁ δρόμος· οὗτος κατὰ πρῶτον ἐγένετο πεζῆ· ἀργότερον δὲ προσετέθη ἡ ἵπποδρομία καὶ ἀρματοδρομία. Ἐγίνοντο δὲ ὁ μὲν δρόμος εἰς τὸ στάδιον, αἱ δὲ δύο ἕτεραι εἰς τὸ ἵπποδρόμιον.

Διὰ τὴν πεζοδρομίαν οἱ συναγωνιζόμενοι ἐτίθεντο εἰς μίαν σειρὰν, καὶ κατὰ τάξιν ὠρισμένην ὑπὸ τοῦ κλήρου. Διέτρεχον κατὰ πρῶτον ἀπλῶς τὴν ἀπόστασιν τοῦ σταδίου, ἦτοι ἐκ τοῦ ἐνός

εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον. Ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ στάδιον εἶχε μῆκος 600 ποδῶν. Παιδιά μόλις δωδεκαετῆ συνηγνίζοντο ἤδη εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, καθὼς καὶ διαφόρων ἡλικιῶν κοράσια, ἅτινα ἦσαν διηρημένα εἰς τρεῖς τάξεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη συνίστατο ἐκ τῶν μικροτέρων, ἡ δευτέρα ἐκ τῶν ὀλίγων μεγαλειτέρων, καὶ ἡ τρίτη ἐκ τῶν μεγάλων. Εἰς ἐκάστην τάξιν ἦτο προωρισμένον βραβεῖον. Τὸ ἐνδυμὰ των ἦτο φυσικῶς σύμφωνον μὲ τὸ προτεινόμενον γύμνασμα· εἶχον τὴν κόμην λευμένην, τὸν χιτῶνα ἀνασηκωμένον μέχρι γόνατος, τὸν δεξιὸν ὦμον γυμνὸν καὶ ἐλεύθερον μέχρι τοῦ στήθους. Διὰ τὰ κοράσια συνέτευνον τὸ διὰ τὸν δρόμον διάστημα, ἦτοι ἡλάττωνον τὸ ἔκτον τοῦ ὅλου μῆκους. Αἱ νικήτριαι ἐβραβεύοντο μὲ στέφανον ἐξ ἐλαίας καὶ ἐλάμβανον μερίδα ἐκ τῆς εἰς τὴν Ἀρτέμιδα θυσιαζομένης δαμάλιδος· ταῖς ἦτο δ' ἔτι ἐπιτετραμμένον νὰ κρημάσι τὴν εἰκόνα των εἰς τὸν ναὸν τῆς, διὰ τὸ ἀπαθανατίσωσι τὸ ὄνομά των καὶ τὴν δόξαν των. Κατὰ τὸν Πικυσιανὸν δεκαεὶς δέσποιναι προήδρευον εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους μὲ ἰσαριθμους συνεταίρους, οἵτινες ἐδίλαζον μετ' αὐτῶν. Οἱ νέοι καὶ οἱ ἄνδρες ἔτρεχον ἐντελῶς γυμνοί, καὶ πολλάκις ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κρόνος, ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἀσπίδα, καὶ τοὺς πόδας ἔχοντες περιβεβλημένους μὲ πέδιλα. Διήρουν τότε τὸν δρόμον διπλοῦν, δηλαδὴ ἀφοῦ ἔφθανον εἰς τὸ τέλος, ἐπανεῆρχοντο εἰς τὴν ἀφετηρίαν. Ὁ δρόμος οὗτος ὠνομάζετο *Διαυλος*. Μετὰ τοῦτο ἤρχοντο οἱ μέλλοντες νὰ διατρέξωσι μεγαλειέτρην ἀπόστασιν· ἦτοι δωδεκάκις τὸ μῆκος τοῦ σταδίου· ὁ δρόμος οὗτος ὠνομάζετο *Δόλιχος*. Μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀγωνιστῶν ἀναφέρονται ὁ Ἐρμογένης, ὁ ἐκ Ἐάνθης τῆς Λυκίας, ὅστις νικήσας εἰς τρεῖς Ὀλυμπιάδας οὐτάκις, ἔλαβε τὸ κολακευτικὸν ἐπώνυμον *Ἴππος*. Λασθένης ὁ Θηβαῖος, ὅστις ἐνίκησεν ἵππον, διατρέξας μετ' αὐτοῦ τὴν μεταξὺ Χαιρωνείας καὶ Θηβῶν ἀπόστασιν, καὶ ὁ Πολυμνήστωρ, νέος αἰπόλος Μιλήσιος, ὅστις συνελάμβανε λαγῶν τρέχοντα, καὶ ὅστις ἀπεστάλη διὰ τοῦτο παρὰ τοῦ κυρίου του εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ὁ δρομέυς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου Φιλωνίδης διέτρεχεν εἰς ἐννέα ὥρας τὸ μεταξὺ Συκουῶνος καὶ Ἥλιδος διάστημα συγκείμενον ἐκ 1200 σταδίων. Ὁ Πλίνιος μάλιστα ἀναφέρει παιδίον, τὸ ὁποῖον τρέχον ἀπὸ μεσημβρίας μέχρις ἐσπέρας διέτρεξε διάστημα 75,000 ποδῶν.

Αἱ ἵπποδρομίαι ἔνεκα τῆς μεγάλης δαπάνης αὐτῶν ἐξετελοῦντο ὑπὸ τῶν πλουσίων. Ὅπως καὶ σήμερον, ὑπῆρχον ἰδιῶται, οἵτινες ἐνησκολοῦντο φιλοτίμως εἰς τὴν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν δρομέων ἵππων, εἰς τὴν ἐκγύμνασιν αὐτῶν, καὶ ἐπαρουσίαζον αὐτοὺς εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας πρὸς διαγωνισμόν. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ περισσότερον ὁμοιάζει μὲ τὰς ση-

μερινάς συνηθείας εἶνε ὅτι οἱ κύριοι τῶν ἵππων δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἱππεύωσιν αὐτοὺς οἱ ἴδιοι· καὶ νὰ διαφιλονικῶσι τὸ βραβεῖον, ἀλλ' ἐνεπιστεύοντο τὴν δόξαν των εἰς ἐμπείρους ἱππηλάτας.

Αἱ ἀρματοδρομίαι ἤρχίζον κατ' ἀρχάς με δύο ἵππους, ἔπειτα με δύο πώλους, καὶ περὶ τὸ τέλος με τέσσαρας ἵππους. Ἡ τελευταία αὕτη ἦτο ἡ λαμπροτέρη καὶ ἐνδοξοτέρα τῶν τριῶν. Εἰς ἕκαστον δρόμον ἦτο ἀπαραίτητος ἡ διάβασις τοῦ ὄριου δωδεκάκις.

Τὸ ἄλμα ἐτελεῖτο ἢ ὑπὲρ τάφρον, ἢ ἐξ ἀποστάσεως, ἢ ἀπὸ οἰονδήποτε ὕψωμα· κατὰ τὸ πῆδημα οἱ ἀθληταὶ ἦσαν ὅλως γυμνοὶ καὶ ἠλειμμένοι με ἔλαιον, διότι ἡ εὐκαρψία τῶν μυῶν ἦτον ἀπαραίτητος εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀγῶνας· ἐκράτουν μεταλλίνους σφαίρας ἢ ἀλτήρας, τὸ μὲν διὰ νὰ δίδωσι περισσοτέραν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἐφορμὴν, τὸ δὲ διὰ νὰ τοῖς χρησιμεύωσιν ὡς ἀντίρροπον κατὰ τὴν πτώσιν.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐτελεῖτο ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ πλαγιαύλου, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐκ τῶν εὐγενῶν καὶ ἐτάσσετο πολὺ μετὰ τοὺς ἄλλους ἀγῶνας τοῦ σταδίου· ἐν τούτοις ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἀγῶνων τοῦ πεντάθλου, ὅστις περιελάμβανε τοὺς πέντε κυριωτέρους ἀγῶνας, ἦτοι τὸν δρόμον, τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον, τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμαχίαν.

Ἀναφέρουσιν ἄλματα, τὰ ὅποια ἐξετέλουν οἱ Ἕλληνας, καὶ ἅτινα σήμερον μᾶς φαίνονται ἀπίστευτα· λέγουσιν ὅτι δὲν ἦτο σπάνιον τὸ νὰ πηδῶσιν οἱ ἀθληταὶ διάστημα πεντήκοντα ποδῶν, καὶ ὅτι κάποιος Φαίολος Κροτωνιάτης ἐπήδα διάστημα 54 ἕως 56 ποδῶν μήκους.

Ἡ πάλη, κατὰ τὴν ὁποίαν δύο ἀθληταὶ ἐπάλαιον σῶμα πρὸς σῶμα, ὧν ὁ εἰς ἔπρεπε νὰ ρίψῃ τρεῖς τὸν ἀντίπαλον κατὰ γῆς διὰ νὰ εἶνε νικητής.

Περιγραφὴν τοιαύτης πάλης μεταξὺ Ὀδυσσεὺς καὶ Αἴαντος εὐρίσκουμεν εἰς τὴν *Ἰλιάδα* εἰς τὴν 23^{ην} ῥαψωδίαν.

Ἡ πάλη ἐτελεῖτο εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν· ὑπῆρχον δὲ δύο εἶδη πάλης· ἡ κάθετος (δρυστάδην) καὶ ἡ ὀριζόντιος (ἀλινδήσις). Ἡ πρώτη ἦτο ἡ κοινοτέρα καὶ εἶνε ἀκόμη ὡς τὴν βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Εἰς τὴν τελευταίαν οἱ ἀθληταὶ ἔκειντο πλαγιασμένοι καὶ ἠγωνίζοντο οὕτω κατ' ἀλλήλων διαφοροτρόπως ἕως ὅτου ὁ εἰς καταβαλὼν τὸν ἕτερον ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἡττάν του. Κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πάλης ἦτο ἐντελῶς ἀγνωστον, ἢ δ' ἐμφάνις αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μεταλλαγῆς καὶ ἀντιδράσεως, τὰ ὅποια φυσικῶς εἶνε ἔμφυτα εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς πάλης ἠδύναντο νὰ συναγωνισθῶσι καὶ παῖδες· αἱ νέαι ἐπάλαιον συγχνάκις μετὰ νέων ὀμηρικών των. Ὄριζοντο δὲ οἱ ἀντίπαλοι διὰ κλήρου ὡς ἐξῆς· Ἐντὸς δοχείου

κειμένου ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῶν ἀγῶνων ἔθετον ἰσαριθμούς των ἀθλητῶν κλήρου. Δύο τούτων ἔφερον τὸ στοιχεῖον Α, δύο ἕτεροι τὸ στοιχεῖον Β κτλ. μέχρι τοῦ τελευταίου. Ὁ πρόεδρος, ἐκβάλλων τοὺς κλήρου ἐκ τοῦ δοχείου, ἔλετε τοὺς ἀθλητὰς τῶν ἰδίων στοιχείων τοὺς μὲν πλησίον τῶν δέ. Μετεχειρίζοντο δὲ κατ' αὐτὴν τὸν διαγωνισμὸν καὶ ἄλλους τρόπους, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν σήμερον· ἐπὶ πλέον δὲ ἠδύναντο νὰ σφίγγωσι τὸν λαιμὸν μέχρι πνιγμοῦ, νὰ δαγκάνωσι τὰ μέλη, καὶ νὰ σχίζωσι τὴν κοιλίαν διὰ τῶν ὀνύγων καὶ τῶν ἀγκῶνων. Ἐνίοτε ἐρρίπτοντο μετὴν κεφαλῆν κατ' ἀλλήλων κτυπῶντες τὰ μέτωπα ὡς τράγοι.

Μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀθλητῶν τῆς ἀρχιότητος ἀναφέρουσι Μίλωνα τὸν Κροτωνιάτην ὅστις ἐξάκις ἔδραψε τὴν δάρνην εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐξ ὧν μίαν ὅτε ἦτο ἀκόμη παιδίον. Οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο νὰ ἀνοίξῃ τοὺς δακτύλους αὐτοῦ, ὅταν, σπνρίζων τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, παρουσίαζε τὴν πυγμὴν. Ἡδύνατο νὰ ἀποτινάξῃ σχοινίον δεδεδυμένον περὶ τὸ μέτωπόν του, κρατῶν ἰσχυρῶς τὴν ἀναπνοὴν του καὶ ἐξογκῶν τὰς φλέβας τῆς κεφαλῆς του. Διὰ τῆς πυγμῆς ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ βοῦν τετραετῆ καὶ νὰ τὸν φάγῃ ὀλόκληρον εἰς μίαν ἡμέραν. Τιθέμενος ὄρθιος ἐπὶ δίσκου, τὸν ὅποιον εἶχον ἀλείψει δι' ἐλαίου ὅπως κάμωσιν αὐτὸν ὀλισθηρότερον, ἐστεροῦτο ἐπὶ αὐτοῦ τόσον καλῶς, ὥστε οὐδεμία ὄθησις ἠδύνατο νὰ τὸν κινήσῃ. Πολυδάμας ὁ Θεσσαλὸς ἐφόνευσεν ἄοπλος φοβερόν λέοντα, ἐπὶ τοῦ ὄρου Ὀλύμπου. Συνελάμβανε διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἄμαζαν συρομένην ἀπὸ τέσσαρας ἵππους καὶ τὴν ἐκράτει εἰς τὴν θέσιν τῆς ὄσον καὶ ἂν ἐπροσπάθουν νὰ τὴν μετακινήσωσι.

Ὁ δίσκος ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἐνοουμένων ἀγῶνων τῶν ἀρχαίων, καὶ ἤρχετο τρίτος εἰς τὴν σειράν. Ἦτο λίθος ἢ τεμάχιον μετάλλου πολὺ βαρὺ, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἐκσφειδονήσωσιν ὅσον μακρὰν ἠδύναντο. Ἐνίοτε ἦτο κατασκευασμένος ἐκ ξύλου, ἀλλὰ ξύλου βαρέος, δυνατοῦ καὶ πυκνοῦ· συνηθέστερον ἐγένετο ἐκ σιδήρου ἢ χάλυθος. Μετὰ ταῦτα τὰ σχήματα τοῦ δίσκου ἐτελειοποιήθησαν μετὰ τὸν καιρὸν, ὁ τελειότατος δὲ δίσκος, ὁμοίαζε μετὰ βολβὸν ὀφθαλμοῦ, οὕτω καμπύλος καὶ στιλπνός, ἀλλὰ λεπτότερος εἰς τὰ ἄκρα.

Δὲν προσδιώριζον τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ φθάσῃ ὁ δίσκος· ἕκαστος μετὰ τὴν σειράν ἐρρίπτε τὸν δίσκον του καὶ κατὰ τάξιν κανονισμένην ὑπὸ τοῦ κλήρου· ὁ ρίψας αὐτὸν μακρότερον ἀνεκηρύσσετο νικητής. Ὁ ρίπτων τὸν δίσκον ἐτίθετο εἰς μέρος ὀνομαζόμενον *βαλβίς*· ἔφερον ἐμπρὸς τὴν δεξιὰν κνήμην, καὶ κάμπτων ὀλίγον τὸ γόναυ ἐρρίπτεν ὅλον τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ποδός. Ὅταν ἦτο ἔτοιμος νὰ ρίψῃ τὸν δίσκον, ἐκλινεν ὀλίγον ἐμπρὸς· ἡ ἀριστερά του

χειρῶν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὀσφύος καὶ ὁ δεξιὸς βραχίονα διαγράφων μέγαν κύκλον ἐκ τῶν ὀπισθεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἔρριπτεν ἐμπρὸς τὸν δίσκον μὲ ὄλκην τὴν δύναμιν, ἀφοῦ ὁ διαγωνιζόμενος ἔτρεχε πρῶτον βήματά τινα πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ νὰ ἀυξήσῃ τὴν φορὰν τῆς βολῆς. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν βαλβίδα ἀθλητῆς, ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ὁποίου ἤθελεν ἐκφύγει ὁ δίσκος καθ' ἣν στιγμὴν ἐμελλε νὰ ρίψῃ αὐτὸν, ἀπεβάλλετο ἐκ τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τοῦτο ὑπῆρχεν ἔθιμον νὰ τρίβωσι τὰς χεῖρας μὲ ἄμμον ὅπως καταστήσωσι τὸν δίσκον ὀλιγώτερον ὀλισθηρὸν.

Τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ δίσκου ἀποδίδουσιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δανάης Περσέα, τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς Ἀνδρομέδας. Διηγούνται δ' ὅτι ἔβλεπον πολλὸν καιρὸν εἰς τὴν Ῥώμην τὸν δίσκον τοῦ Ἁγίου Μαρκίου, θεμιμένον ἐπὶ τινος πασσάλου καὶ ὑποστηριζόμενον διὰ τοῦ ἰδίου βάρους, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν Ῥώμην τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων. Οἱ νέοι πατρίσιοι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς δημοκρατίας δὲν ἠδύναντο οὔτε νὰ τὸν ἀνασηκώσωσι, καὶ μόνος ὁ Κάτων τὸν ἔρριπτεν ἀκόμη μὲ ῥωμαλέον βραχίονα.

Ἡ πυγμαχία, ἥτοι συμβολὴ διὰ τῶν πυγμῶν. Οἱ δύο ἀθληταὶ ὠπλίζοντο τὰς χεῖρας μὲ κεστὸν ἢ χειρίδα δερματίνην, ἐνίοτε ἔχουσαν καὶ χαλυβδίνην πλάκα, ἢ μᾶλλον μὲ ἱμάτια περιτυλισσόντα τὰς χεῖρας καὶ πυγμὰς αὐτῶν.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο τρομερὸς, διότι συχνάκις εἰς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων ἐφονεύετο, ἢ ἐὰν δὲν ἐφονεύετο ἀπεσύρετο δεινῶς παραμορφωμένος καὶ πολλαίκις ἠκρωτηριασμένος. Ἡ πυγμαχία εἰς τὴν Ἰλιάδα συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρόκλου δοθέντων ἀγώνων.

Τὸ παγκράτιον ἦτο ἀγὼν ἐκ τῶν ζωηροτέρων, συνδυάζων τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμὴν. Ἄγνωστος κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους, εἰσήχθη εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας τὸ πρῶτον, κατὰ τὴν 33 Ὀλυμπιάδα. Ἐκεῖ ἦτο ἐπιτετραμμένον ὄχι μόνον νὰ ἀνατρέψωσι τὸν ἀντίπαλόν των, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ νὰ τὸν κτυπῶσι μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῶν μυῶν καὶ τῶν πυγμῶν των.

Τὸ ἀκόντιον ἦτο πολεμικὸν ὄπλον βραχύτερον καὶ ἐλαφρότερον τοῦ δόρατος, καὶ ἐρρίπτετο διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς. Οἱ νέοι καὶ οἱ στρατιῶται ἦσαν ἰδίως γεγυμνασμένοι εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ ὄπλου τούτου. Ὑπῆρχον δύο εἴδη ἀκοντίου· τὸ κυρίως λεγόμενον ἀκόντιον καὶ τὸ παλτόν· τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄπλον ἦτο περιτυλιγμένον μὲ ἱμάτια σχηματίζοντα εἰς τὸ μέσον θηλειάν, καὶ ἐρρίπτετο ὡς τὸ κοινὸν ἀκόντιον· ὁ δεικτὴς τοῦ διαγωνιζομένου τιθέμενος ἐντὸς τῆς θηλειᾶς ἐστηρίζετο ἐπ' αὐτῆς, ὁ δὲ ἀντίχειρ καὶ μεσαῖος δάκτυλος ἐκράτουν τὸ ξύλον τοῦ παλτοῦ, ὅπερ ἐβάλλετο κατὰ δύο τρόπους διὰ δύο διαφορῶν ὀθήσεων.

Κατὰ πρῶτον ἐγύμναζον τοὺς νέους μὲ ἀκόντια ὄλως σιδηρᾶ, ἔπειτα δὲ μὲ ἐλαφρότερα· τοι-

αυτοτρόπως κατάρθουν νὰ τοῖς καταστήσουν βραχίονα δυνατὸν καὶ ῥωμαλέον διὰ τὸ σύνθημα ἀκόντιον. Ἐγυμνάζοντο προσέτι νὰ τὸ ρίπτωσιν ὠπλισμένοι μὲ θώρακα.

Ἡ ἀνταμοιβὴ τῶσων κοπιωδῶν καὶ κινδυνωδῶν ἔργων δὲν συνίστατο εἰμὴ εἰς ἀπλοῦν στέφανον ἐξ ἐλαίας· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τόσον ἐνδιεφέροντο δι' αὐτὸν καὶ τόσον τὸν ἐτίμων, ὥστε καὶ μόνη αὕτη ἢ ἀνταμοιβὴ ὑπερέβαινε πᾶσαν δόξαν καὶ πάντα θρίαμβον.

Ὁ νικῆσας εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐφέρετο εἰς τὴν πατρίδα του ἐπὶ ἄρματος συρομένου ὑπὸ τεσσάρων λευκῶν ἵππων, ἢ δ' εἰς τὴν πόλιν εἰσοδὸς του ἐγίνετο ἀνοιγομένου ῥήγματος εἰς τὰ τεῖχη πρὸς πλειοτέραν ἐπισημότητα.

[Ἐπειτα συνέχεται].

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΤΩΝ ΖΩΙΩΝ

Λέγεται συνήθως ὅτι μέτρον ἀσφαλές τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ παρ' ἔθνεϊ τινὶ εἶνε ἢ κατανάλωσις τοῦ σάπικου· κατ' ἐμὲ προσφεύστατον τοιοῦτο μέτρον δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ πρὸς τὰ ζῶα αἰσθημα τῶν κατοίκων ἔθνους τινός. Λαδὸς σκληρῶς φερόμενος πρὸς τὰ ζῶα, ἀς ἐπιδεικνύη ὅσον θέλη τὴν καθαριότητα τῶν ἀσπρορρούχων του, εἶνε βάρβαρος λαός.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες δὲν διαπρέπομεν διόλου ἐπὶ φιλάνθρωπια· ἂν συνετάσσετο στρατιτικὴ τῆς ἀγαθοεργίας ἐν Ἑλλάδι, θὰ ἐβλέπομεν περιέργους τινὰς ἀριθμούς. Βεβαίως ὑπάρχουσιν ἐξαίρεσεις περιφανεῖς, ἀλλὰ μία χελιδὼν δὲν ἀρκεῖ νὰ φέρῃ τὸ ἔαρ' δυστύχημά τι ἐπαρχίας ἢ πόλεως δὲν συνταράσσει, δὲν συγκλονεῖ τὴν Ἑλλάδα, οὐδ' ἐν νευρικῇ συμπαθείᾳ συγκινήσει ἀνοίγει δρόμους καταλόγους συνεισφερόντων, ἐν μιᾷ στιγμῇ γενναίως πληροῦσα αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ πλημμύρας παθόντων· αἱ σφοδραὶ ἐκοήξεις τῆς εὐσπλαγχνίας εἶνε ἄγνωστοι παρ' ἡμῖν· δὲν μᾶς πολυμέλει διὰ τὸν γείτονα μας· χαράσσομεν ὀροθετικὴν γραμμὴν μεριμνῆς περὶ τὸ ἄτομον, τὴν οἰκογένειάν μας, ἢ τὸ συμφέρον μας καὶ δὲν ἐννοοῦμεν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὴν διαβῶμεν.

Ἄλλ' ὅπως δῆποτε πρὸς τοὺς ὁμοίους μας διατελοῦμεν ἐν ἀρνητικῇ καταστάσει· δὲν ἀπλόνομεν τὴν χεῖρά μας ὅπως τοὺς βοηθήσωμεν, ἀλλ' οὔτε ὅπως τοὺς γρονθοκοπήσωμεν· καὶ ἂν συμβῇ ποτὲ χωροφύλακες νὰ πεταλώσωσι κανένα καλόγηρον ἢ νὰ βαπτίσωσιν αὐτὸν ἐντὸς ζέοντος ἐλαίου, θὰ εὑρεθῇ τοῦλάχιστον μία ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν ἐκείνων ἐφημερίδων, τῶν ἐχουσῶν σχῆμα μανδυλίου, ν' ἀναγράψῃ μεθ' ἱκανῶν ἐπιφωνημάτων, θαυμαστικῶν καὶ ἀποσιωπητικῶν, γεμάτων φρίκης, τὸ σκληρὸν ἀνδραγάθημα. Τὸ ἐξανίζονται ἔπειτα αἱ ἀθηναῖκαὶ συνάδελφοι, τὸ ὀνθυλεύει ἐκάστη κατὰ τὸ ὕψος τῆς καὶ τὰς πολιτικὰς τῆς πεποιθήσεις, καὶ γίνεταί πάταγος καὶ ἀλαλαγμὸς, καὶ περιτρέχει τὰς ἀγυῖας τῶν Ἀθηνῶν